

Handlingsplan enligt Linköpings kommuns kemikalieprogram

2018-2021 (med utblick mot 2025)

Dokumenttyp: Handlingsplan
Antaget av: Kommunstyrelsen
Status: Förslag 2018-11-20
Giltighetstid:

Diarienummer:

Dokumentansvarig:

Adresserat till:

Tidpunkt för aktualitetsprövning:

Tidpunkt för senaste revidering:

Relaterade styrdokument:

Sökord:

Innehåll

1	Inledning	4
2	Kommunstyrelsens uppdrag	5
2.1	Kommunledningsförvaltningens interna verksamhet	5
2.2	Kommunledningsförvaltningens funktioner mot övriga kommunorganisationen	7
2.2.1	Upphandling	7
2.2.2	Lokalplanering	8
2.2.3	Kommunikation	8
2.2.4	Hållbarhet	9
2.3	Övriga uppdrag och projekt	9
2.3.1	Översiktsplanering	9
2.3.2	Räddningstjänsten	9
2.3.3	Jakten på plasten	10
3	Genomförande	10
3.1	När vi bygger Linköping	11
3.2	När vi verkar i Linköping	11
3.3	När vi möter Linköping	14
4	Uppföljning	14
5	Referenser	15

1 Inledning

Verksamheten i Linköpings kommun bedrivs i enlighet med olika övergripande mål. Inom kemikalieområdet är de globala utvecklingsmålen och de nationella miljö kvalitetsmålen centrala, likaväl som kommunens egen målsättning om en giftfri miljö. För att styra mot detta har kommunen antagit ett kemikalieprogram.

Syftet med denna handlingsplan är att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet. Handlingsplanen tar upp pågående och planerade åtgärder för tidsperioden 2018 – 2021 med utblick mot 2025, och ska utgöra underlag till internbudget och verksamhetsplanering.

Handlingsplanen syftar till att kemikalieprogrammets övergripande målsättning enligt nedan ska uppfyllas

De som bor, vistas och verkar i Linköping gör medvetna val och använder inte hälso- och miljöskadliga kemikalier. Linköpings kommunkoncern sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

Vi når målet genom att:

- *Linköpings kommun och dess bolag har hög kunskap om kemikalier i samhället och gör kemikaliesmarta val av varor och tjänster.*
- *Informera invånare och verksamma i Linköping om hur hälso- och miljöskadliga kemikalier kan undvikas.*

Vidare identifierar programmet tre prioriterade områden

*När vi **bygger** Linköping*

- *Delmål: De material som används för att uppföra och förvalta byggnader och anläggningar i kommunal regi i Linköpings kommun innehåller inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.*

*När vi **verkar** i Linköping*

- *Delmål: De varor och tjänster som används i Linköpings kommunkoncern innehåller inte eller sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.*

*När vi **möter** Linköping*

- *Delmål: Invånare och verksamheter i Linköpings kommun har den information de behöver för att kunna undvika hälso- och miljöskadliga kemikalier.*

Kemikalieprogrammet talar om vilka kemikalier som ska undvikas utifrån ämnenas egenskaper. De delas in i fem grupper som beskrivs i programmets bilaga, men listas kortfattat nedan

- *Utfasningsämnen*
(ämnen med så allvarliga egenskaper att de bör undvikas helt)
- *Prioriterade riskminskningsämnen*
(bör undvikas, riskbedömning görs utifrån aktuell användning)
- *Hormonstörande ämnen*
(lagstiftningen saknar idag kriterier, försiktighetsprincipen ska tillämpas, SIN-listan ska användas)
- *Nanomaterial*
(material som är 1 – 100 nm, försiktighetsprincipen ska tillämpas)
- *Mikroplaster*
(produkter med tillsatta mikroplaster ska undvikas, mikroplaster som uppstår i olika processer bör minimeras)

2 Kommunstyrelsens uppdrag

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska organ. Kommunstyrelsen har i uppdrag att samordna planeringen och uppföljningen av hela den kommunala verksamheten. Kommunstyrelsen är också "ägarföreträdare" för alla kommunens verksamheter, oavsett om verksamheterna finns inom kommunens förvaltningar eller i de kommunala bolagen.

På kommunstyrelsens uppdrag jobbar kommunledningsförvaltningen (KLF), men också miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen vad gäller översiktsplanering, geodata och GIS. KLF har verksamhet i flera olika lokaler¹. Nedan beskrivs de verksamheter som har bedömts vara relevanta i sammanhanget.

2.1 Kommunledningsförvaltningens interna verksamhet

Kontorsmaterial

Kontorsmaterial upphandlas centralt och köps in av verksamheten. Här kan kemikalier förekomma exempelvis som korrigeringsfärg, rengöring för whiteboards eller kontorslim. Här kan det exempelvis förekomma oönskade lösningsmedel. Upphandling görs på ett antal avtalsartiklar. Sådana kan kommunen centralt ställa krav på. Däremot går det även att köpa artiklar som avtalet inte är baserat på från samma leverantör och då krävs större

¹ KLF har lokaler på Storgatan 43 (Stadshuset), Storgatan 58, Storgatan 50, Ågatan 40, Stadsbiblioteket och S:t Larsgatan 41. Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningens lokaler (översiktsplanering, geodata och GIS) tas inte upp vidare i denna handlingsplan, eventuella behov i sammanhanget täcks in av handlingsplaner för bygg- och miljönämnden samt samhällsbyggnadsnämnden.

medvetenhet och kunskap hos den som köper in för att undvika oönskade kemikalier.

Det pågår ett arbete med att styra inköp till en samlas webbportal, e-handel. Att styra inköp till e-handel gör att endast godkända produkter kan köpas in.

Möbler och inredning

Möbler och inredning byts ut på sikt och köps in via centralt upphandlade leverantörer. Här kan krav ställas gemensamt. Gammal miljöbelysning och skrivbordslampor i plast kan finnas kvar. Dessa borde bytas ut för att undvika att upphettad plast läcker kemikalier.

Fastighetens armaturer i plast ska succesivt bytas till metall/glas.

Städning

Städning till kommunledningsförvaltningens lokaler upphandlas av förvaltningen. Här ska krav ställas på leverantören om vilka kemikalier som kan användas².

Elektronik

Den mesta elektroniken som används i verksamheten ägs av LKdata som även tar hand om artiklarna när de är uttjänta (multimaskiner, datorer, pekplattor, mobiler med mera). Toner till multimaskiner tillhandahålls av leverantör. Miljövänlig toner, där tom kassett kan slängas i vanliga soppåsen, är under införande. Det förekommer även miniräknare, gamla bandspelare med mera som ägs av verksamheten själv. Det finns kärl för omhändertagande av uttjänt elektronik i miljöstation i källaren på stadshuset. Här slängs även gamla kablar.

Underhållskemikalier

Det mesta underhållet utförs av Lejonfastigheter. Daglig skötsel i mindre omfattning sköts av verksamheten själv. Mindre mängd underhållskemikalier, exempelvis smörjmedel, används till detta. Kemikalieskåp finns i källaren på stadshuset. Detta behöver dock ses över då det finns gamla kemikalier kvar och uppdatering behövs avseende kemikalieförteckning och eventuellt behov av säkerhetsdatablad.

Vid större underhåll som till exempel målning är det vanligt att målarfärgsburkar lämnas kvar. Detta utgör verksamhetsavfall som ska omhändertas av utföraren. I viss mån kan det vara bra att ha kvar någon burk av rätt kulör, ifall bättring behöver ske vid eventuella skador, men kvarlämning

² I många organisationer städas det kemikaliefritt med mikrofiberdukar. Det går också att överväga utfasning av sidokemikalier som exempelvis doftspray.

av burkar ska ske i samråd med förvaltningens vaktmästare. Dialog om detta kan tas upp med Lejonfastigheter.

Avfall

I stadshusets källare finns en miljöstation för olika fraktioner av avfall som kan uppstå i huset (batterier, papper, hårdplast med mera). I nuläget saknas sortering för exempelvis glas. Risken är att detta hamnar i den vanliga soppåsen eller i annan felaktig fraktion. Miljöstationen ska ses över för att uppdateras med de fraktioner som Tekniska Verken kan ta emot. Sortering ska även kunna ske vid pentryn.

Köksutrustning

I köken förekommer plastredskap samt teflonstekpanna. Plast bör helst undvikas med mat, framför allt upphettad sådan. Teflon som upphettas kan innebära en hälsorisk. I samband med att köket på vinden renoveras ska därför plastredskap och teflonpannor i båda köken bytas ut. Onödiga engångsartiklar ska tas bort.

Tillbringare i plast förekommer bland annat i fikaarean utanför fullmäktigesalen. Plasttillbringare ska ersättas med tillbringare i glas eller rostfritt stål.

Medicin

En mindre mängd receptfri smärtlindrande medicin (exempelvis Panodil, Ipren och Treo) finns i stadshusets reception. Medicinen förvaras i ett låst medicinskåp. Medicinen förbrukas i regel innan bäst-före-datumet har passerat. Gamla mediciner som inte förbrukas ska återlämnas till apotek.

2.2 Kommunledningsförvaltningens funktioner mot övriga kommunorganisationen

2.2.1 Upphandling

Kommunen upphandlar produkter och tjänster med hjälp av Upphandlingscenter, som är ett samarbete mellan Linköpings och Norrköpings kommuner. Respektive verksamhet ställer sakkra och upphandlingscenter ställer generella krav. Sakkunskap om vilka produkter som kan tänkas innehålla kemikalier, eller vilka tjänster som kan tänkas använda kemikalier, saknas ofta både verksamheterna och på upphandlingscenter. En insats behöver göras för att säkerställa att upphandling täcker in kraven i kemikalieprogrammet, och rutiner behöver upprättas för att detta ska upprätthållas kontinuerligt.

Det kan tänkas att inom vissa områden kan kemikaliekraven vara svåra att uppfylla. Vid större upphandlingar, eller när det är känt att kraven är svåra, kan man skicka lista med kraven till några leverantörer i förväg och ställa frågan huruvida kraven är svåra att uppfylla och vilka konsekvenser det skulle få att uppfylla dem (exempelvis kostnadsmissigt). Om leverantörerna ser kraven

som svåra och kostsamma kan utvärderingskriterier sätta upp för kompensationsåtgärder. Exempelvis om en icke önskvärd kemikalie inte är möjlig att undvika kan man ha metoder för att undvika spridning till människor och natur.

Produkter och tjänster tas in i verksamheten i två steg: steg ett är upphandlingen, steg två är inköpet, och det är viktigt att det är det som har upphandlats som köps in. Portalen e-handel har förts in, vilket gör det lättare att styra att endast upphandlade artiklar köps. Dock är det viktigt att inköp faktiskt sker via portalen och inte på andra sätt. Avsikten är att fler och fler av de produktkategorier som är relevanta ska föras in på sikt. Detta styrs via separat plan. I portalen går också att söka fram artiklar som inte har ingått vid upphandling.

2.2.2 Lokalplanering

Den lokalstrategiska funktionen på kommunledningsförvaltningen tar fram en lokalförsörjningsplan och hyr in lokaler för att täcka identifierade behov.

De flesta lokaler som kommunen nyttjar ägs av Lejonfastigheter. Andra ägs av Stångåstaden eller Sankt Kors. Ytterligare andra hyresvärdar förekommer. Stadshuset ägs av kommunen men förvaltas av Lejonfastigheter, i övrigt är kommunen hyresgäst.

Lejonfastigheter kommer att få ett utökat uppdrag där kommunen endast kommer att hyra av Lejonfastigheter, medan de i sin tur hyr in lokaler vidare vid behov. Kommunen får i och med det endast en hyresvärd.

Möbler, miljöbelysning (exempelvis golvlampor) och annan inredning upphandlas och köps in av respektive verksamhet.

I de kommunala bolagens gemensamma ägardirektiv framgår att bolagen ska ta fram program för av kommunfullmäktige fastställda program inom miljöområdet, vilket således omfattar kemikalieprogrammet. I det särskilda ägardirektivet för Lejonfastigheter framgår också att bolaget ska bevaka och aktivt bidra till miljö- och kretsloppsanpassning, medföra i genomförandet av kommunens miljöpolitik samt bygga i enlighet med aktuella miljöcertifieringsnormer och aktivt medverka för resurseffektivisering av fastigheter.

Inom lokalplaneringsområdet är det Lejonfastigheter som är den centrala aktören. Kravställning på bolaget avseende kemikalieprogrammets målsättningar sker via ägardirektiv.

2.2.3 Kommunikation

Förvaltningens kommunikationsenhet sköter kommunens centrala kommunikation genom kommunens hemsida, pressmeddelanden, sociala medier med mera.

Det material som köps in är främst broschyrer och andra trycksaker från tryckerier. I produkterna ingår papper, plast, tryckfärg med mera. Miljökrav

kan ställas vid upphandling. Utvecklingen går också mot mer och mer åt användning av digitala kanaler.

Profilmaterial upphandlas av enheten men kan köpas in av hela kommunorganisationen. Detta handlar om olika produkter som delas ut i reklamsyfte i olika sammanhang (så kallade give aways). Profilmaterialet omfattar produkter som vattenflaskor, handdukar, fleecfiltar, sittunderlag med mera. Detta kan innehålla oönskade ämnen exempelvis i form av mjukgörare i plast, färgämnen, flamskyddsmedel.

Några särskilda åtgärder inom kommunikationsområdet har inte identifierats. Produkter som upphandlas och köps in hanteras genom åtgärder under rubriken Upphandling.

2.2.4 Hållbarhet

Inom KLF finns en stabsfunktion för strategiskt arbete med hållbarhet. Här finns bland annat miljöstrategisk funktion och ansvar för kommunens kemikalieprogram. Hållbarhetsstaben kommer att arbeta med kemikalieprogrammets övergripande mål om kunskap och information inom kommunen.

2.3 Övriga uppdrag och projekt

2.3.1 Översiktsplanering

Under kommunstyrelsens uppdrag ingår även kommunens översiktsplanering. Denna genomförs inom miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen. Denna verksamhet bör dock inte innebära någon kemikalieproblematik som föranleder ytterligare åtgärder.

2.3.2 Räddningstjänsten

Räddningstjänsten i Östra Götaland (RTÖG) är ett kommunalförbund med Linköpings, Norrköpings, Söderköpings, Valdemarsvik och Åtvidabergs kommuner som medlemmar. Styrning och ledning av kommunalförbundet sker genom en förbundsordning.

RTÖG hanterar kemikalier i form av släckmedel och brandfarliga övningskemikalier. Historiskt har brandsläckningsmedel gett upphov till mark förorenad med PFOS, bland annat i Djurgården.

RTÖG genomförde 2015 en omfattande inventering av vilka kemikalier som hanterades i verksamheten och hur detta gjorde. Produktdatablad och säkerhetsblad togs fram för alla kemikalier, viss investering gjordes för att göra hanteringen säker och vissa kemikalier togs till destruktion. Sedan dess bedrivs ett mer omfattande systematiskt arbete med kemikalier i syfte att minska risken för skadlig miljöpåverkan.

2.3.3 Jakten på plasten

Linköpings kommun deltar i ett EU-finansierat projekt om minskad miljö- och klimatpåverkan från plast i kommunala verksamheter, kallat ”Jakten på plasten”. Syftet med projektet är att kartlägga kommunens inköp av plastprodukter och hitta de plastprodukter som är mest angelägna att byta ut för minskad miljö- och klimatpåverkan.

Projektet håller i skrivande stund på att avsluta det första steget, där befintliga inköp av utvalda plastprodukter har kartlagts. I nästa steg kommer ett antal produkter att väljas ut för genomförande av miljö- och klimatberäkningar. Produkter kommer att väljas utifrån att det köps in i stora volymer och är lätta att byta mot bättre alternativ.

Riktlinjer för hur krav ska ställas vid upphandling behöver tas fram för att undvika inköp av plast innehållande miljö- och hälsofarliga ämnen.

3 Genomförande

Ett antal åtgärder planeras att genomföras enligt nedan för att möta kommunens kemikalieprogram. Tyngdpunkten i handlingsplanen ligger på det prioriterade området När vi **verkar i** Linköping, eftersom verksamheten till stor del syftar till att styra och leda resterande delen av kommunorganisationen. Inom det prioriterade området När vi **möter** Linköping har två åtgärder identifierats vilken är kopplad till hållbarhetsgruppens strategiska ansvar inom kommunen. Inom det prioriterade området När vi **bygger** Linköping finns en åtgärd identifierad.

V = prioriterat område verkar

M = prioriterat område möter

MoS = miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen

HMK = hållbarhets- och miljökommunikationsgruppen

3.1 När vi bygger Linköping

ID	Åtgärd	Genomförande	Resursåtgång	Ansvarig
B1	Översyn av hur kemikalieprogrammet kan <i>och ska</i> integreras i kravställning på <i>nybyggnation, ombyggnation</i> , drift och underhåll av fastigheter.	2019	40 tim	Lokalstrateg

3.2 När vi verkar i Linköping

ID	Åtgärd	Genomförande	Resursåtgång	Ansvarig
V1	Genomgång av miljöbelysning i KLF:s lokaler med syfte att sortera ut gamla plastlampor	2019	40 tim	Administration
V2	Sätta upp plan för att byta ut plast i fastighetsarmatur i KLF:s lokaler	2019	40 tim	Administration
V3	Se över och komplettera förvaring av underhållskemikalier i KLF:s verksamhet	2018	40 tim	Administration
V4	Genomföra dialog med Lejonfastigheter om omhändertagande av målarfärgsburkar i samband med målning och underhåll	2019	20 tim	Administration

ID	Åtgärd	Genomförande	Resursåtgång	Ansvarig
V5	Se över stadshusets miljöstation för komplettering så att kasserade artiklar som innehåller olika ämnen hanteras på rätt sätt	2018	20 tim	Administration
V6	Införa avfallssortering i pentryn	2018	40 tim	Administration
V7	Byta plastredskap, teflonpannor, vattenkokare och tillbringare i kök och fikautrymmen till rostfritt, trä, gjutjärn eller annat för att undvika läckage av kemikalier till mat	2019	40 tim	Administration
V8	Gå igenom upphandlingsplanen för att identifiera upphandlingar där kemikaliekrav är relevanta	2019	40 tim	Upphandlingsstrateg
V9	Skapa förteckning över upphandlingsområden där kemikaliekrav är relevanta	2019	20 tim	Upphandlingsstrateg
V10	Formulera krav ³ som kan användas vid upphandling av berörda upphandlingsområden	2019	40 tim	Upphandlingsstrateg

³ Ett första krav kan vara att överväga om kemikalien, artikeln eller materialet faktiskt behövs. I andra hand kan det bytas mot alternativa material som är fria från oönskade ämnen. Detta är även relevant för förpackningar, exempelvis förpackningar i plast.

ID	Åtgärd	Genomförande	Resursåtgång	Ansvarig
V11	Se över behovet av stöd till upphandlingscenter avseende kemikaliekompetens	2019	20 tim	Upphandlingsstrateg
V12	Ge stöd till verksamheten (exempelvis i samband med inventeringar eller upphandling) genom att tillhandahålla kemikaliekompetens	2019	50 % tjänst hos MoS	Hållbarhetsstaben
V13	Ge stöd till verksamheten genom att ta fram kort informationsblad för hantering av kemikalier i liten omfattning	2019	Ingår i resurs för stöd till verksamheten (V11)	Hållbarhetsstaben
V14	Genomföra stickprov på kemikalieinnehåll på ett antal inköpta artiklar (exempelvis give aways och inredning) för att följa upp att levererade produkter följer specificerade krav	2019-2020	Upphandling av analysresurs	Hållbarhetsstaben

3.3 När vi möter Linköping

ID	Åtgärd	Genomförande	Resursåtgång	Ansvarig
M1	Genomföra intern utbildningsinsats ⁴ för att säkerställa en önskad kunskapsnivå och ge förutsättningar för medvetna val av kemikalier och tjänster inom kommun och bolag ⁵	2019	Ta fram informationsmaterial samt plan för genomförande, ingår i resurs för stöd till verksamheten (V11) Ta fram elektroniskt material som görs lätt tillgängligt för spridning	Hållbarhetsstaben
M2	Genomföra extern ⁶ informationsinsats för att säkerställa önskad kunskapsnivå och ge förutsättningar för medvetna val av inom kemikalieområdet hos medborgare och verksamheter	2019	50 % tjänst del av året	Hållbarhetsstaben

4 Uppföljning

Åtgärder i handlingsplanen införs i ordinarie verksamhetsplan. Ansvar för att åtgärderna genomförs har respektive ansvarig chef.

Handlingsplanen följs upp i den ordinarie verksamhetsuppföljningen.

Handlingsplanen kan komma att revideras vid behov allt eftersom olika åtgärder har genomförts.

⁴ Inom kommunorganisationen

⁵ Det förutsätts att verksamheterna deltar aktivt vid genomförande

⁶ Utanför kommunorganisationen

5 Referenser

Kemikalieprogram, Linköpings kommun, Kommunfullmäktige 2018-02-27 §
46